

Psykologiskt sakkunniga i rättsliga processer som rör barn

Maj 2023

Vilka mål och ärenden och varför?

- Myndighet och domstol:
 - Socialtjänsten, Familjerätten, Vårdnadstvister, LVU-mål (tvångsomhändertagande), Brottmål
- Myndigheten och domstolen behöver **särskild** kunskap
 - Rättsligt krav på objektivitet och rationalitet (följer av krav på rättsliga bedömningar baserade på vetenskap eller beprövad erfarenhet)
 - Socialtjänst – kunskapsbaserad verksamhet (SoL)
 - Domstol
 - Inom ramen för prövningens ramar och beviskrav
 - Den fria bevisvärderingens princip ställer krav på rationalitet
 - Indispositiva mål ställer krav på materiellt riktiga beslut

Vad är särskild kunskap?

- Kunskap som beslutsfattaren inte har
 - särskilda erfarenhetsatser (jfr allmänna erfarenhetssatser)
- Handlar ffa om sakfrågan
 - vad är bevisat (tex barns kognitiva förmåga vid bevisvärdering av barns utsagor)?
 - är utredningen tillräcklig (vilken information behövs för att bedöma rättsfrågan)?
- Men kan även röra rättsfrågan (särskilt när rekvisitet ligger i gränsen mellan sak och rätt)
 - Tex vad är barnets bästa (hur påverkas barn av en separation, konflikt mellan föräldrarna etc.)?
 - Är barnet tillräckligt moget för att ges inflytande i ett beslut (rätten att komma till tals)?

Hur tillförs sakkunskapen målet?

- Bevismedlet är sakkunnigbeviset (inte individen – jfr vittnen)
 - Person eller intyg eller både och
 - Skriver ett utlåtande
 - Hörs i rätten
 - Ger allmän kunskap om saken det rör
 - Rådande kunskapsläge om tex barns anknytning, traumareaktioner
 - Uttalar sig specifikt om det här barnet
 - Har barnet lämnat en tillförlitlig utsaga?
 - Högsta domstolen avråder (osäkert kunskapsläge – domstolens bedömning lika bra – i brottmål för nära skuldfrågan)
 - Är barnet traumatiserat?

Hur tillförs sakkunskapen målet?

- När en psykolog har haft ett barn i behandling och kallas som vittne
 - Gäller regler om vittnen – uttala sig om de iakttagelser som hen gjort och bedömningen då.
 - Kan få uppdrag som sakkunnig – påverkar bevisvärdet (lojalitet – färgad av tidigare bedömning)

Utmaningar

- Ofta komplexa och "osäkra" kunskapsområden (handlar om korrelationer och inte om orsakssamband)
 - Experter säger olika saker
- Svårt för myndigheter och domstolar att veta
 - vem man ska vända sig till
 - uur sakkunnigutlåtandet ska bedömas (riskerar att tillmätas för högt alternativt för lågt bevisvärde)
 - Mycket diskussioner i Sverige expertutlåtanden i om bl.a. shaken baby och barns vittnesutsagor (sexuella övergrepp)
- Hur aktiv ska domstolen vara?
 - Ex officio ta in en domstolssakkunnig (rekommenderas av Högsta domstolen)
 - Låta parterna ta en en partssakkkunnig (så går det till i praktiken)

Källor

- Forsberg et al, Attachment goes to court: child protection and custody issues, Attachment & Human Development, 2021
- Kaldal, Standardiserade metoder för att bedöma risk i ärenden om vårdnad, boende och umgänge, Juridisk tidskrift, 2012
- Kaldal, Parallella processer. En rättsvetenskaplig studie av riskbedömningar i vårdnads- och LVU-mål, 2010
- Gumpert, Alleged child sexual abuse : the expert witness and the court, Karolinska institutet, 2001
- Edelstam, Sakkunnigbeviset, Uppsala universitet, 1991
- Rättegångsbalken (SFS 1942:740) 40 kap.
- NJA 1992 s. 447